

Մ Ա Ս Ե Ա Յ Ա Ղ Ա Ի Ն Ի

Ա Ի Ե Տ Ա Բ Ե Ը

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ե Ա Յ Յ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԵԼԻՔ.

ԹԵՄԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՎԻՃԱԿԻՍ ՀԱՅՈՅ ՆԱԽԻՋԵԻԱՆԻ ԵՒ ՊԵՍԱՐԱՊԻՈՅ

Բնագրոյս Ա. Թուհամարին մէջ 1862 թուին վճռուած գործոց համառօտ բովանդակութիւնը կարդալով, ոմանք խաւատուական եկեղեցականաց եւ յաշխարհականաց Վիճակիս բողձանք ցուցուցին որ այնպիսի տեղեկութիւնները փոքր ինչ աւելի ընդարձակ լինին: Մեր, ինչպէս որ այն յօդուածին մէջ եւս յայտներ եմք, ըստ կարգադրութեան Գերապատիւ Ատենապետի Վիճակիս, պէտք է կարգաւ հրատարակեմք իւրաքանչիւր ամսոյ մէջ եղած վճիռները՝ մերթ ընդարձակ եւ մերթ համառօտ. եւ միանգամայն հին տարիներու թեմական տեղեկութիւններէն զլիսաւորները՝ սկսեալ ի 1858 ամէ, այսինքն այժմու Առաջնորդին Վիճակիս կառավարութիւնն ընդունած ժամանակէն:

1863

— Յունուարի 1. Ըստ հրամանագրի Տեառն Տեղակալի Առաջնորդութեան Վիճակիս՝ որ յ31 Դեկտեմբերի, ընդ համարուս 505, գրագիրք Առաջնորդական Ատենիս, Աղեքսանդր Դէորգեան Խաչիկեանց, որ եւ Տէօլլէթեանց, եւ Մարտիրոս եղիազարեան Քէրէսթէճեանց, իբրեւ ի վարձատրութիւն իրենց հաւատարիմ եւ ջերմեռանդ ծառայութեանը՝ նշանակեցան օրինաւոր երգմամբ՝ առաջինն Թարգման Ատենիս, եւ երկրորդն Դիւանապետ:

— Յունուարի 17. Ըստ հրովարտակի Սիւնիոգոսին Սրբոյ Էջմիածնի՝ որ ի 5 Դեկտեմբերի ընդ Թուահամարուս 3580, Առաջնորդական Ատենիս Ատենադպիրն Ստեփան Չաքարեան Սուրենեանց՝ հաստատուեցաւ իւր պաշտօնին մէջ:

— Ագքիրման քաղաքին ժողովրդական դպրոցին հանգամանքը եւ ուրիշ քանի մը տեղական խնդիրները որոշելու եւ կարգադրելու մտօք՝ որոշուեցաւ որ Դրիգորուպօլսոյ Հսգեւորական Կառավարութեան անդամ Արժանապատիւ Դաւիթ քահանայն Շահինեան երթայ Ագքիրման առժամանակեայ քահանայագործութեամբ:

— Յունուարի 24. Նոր Նախիջեւանի Չալթըր գիւղին մէջ շինուելու եկեղեցւոյն Հոգաբարձու եղիա Շահինեանցը արձակուեցաւ պաշտօնէն՝ ըստ խնդրոյ իւրում, եւ նոյն գիւղի Յոտամանին եւ ծերերուն յանձնուեցաւ որ ընտրեն նորա տեղը նոյնպիսի հաւատարիմ եւ բարեջան մէկը՝ այն աստուածահաճոյ պաշտօնին, եւ առաջարկեն Ատենիս ի հաստատութիւն:

— Յունուարի 28. Ըստ հրովարտակի Սիւնիոգոսին Սրբոյ Էջմիածնի որ ի 22 Դեկտեմբերի ընդ Թուահամարուս 3618, Նախիջեւանի Ղրիմ (Թօփտի) գիւղի բնակիչներէն Դաւիթ եւ Լոյսպարոն Մարգարեան՝ Թողունք հանգուցեալ Աբրահամ քահանայի, արձակուեցան իսպառ յեկեղեցական կոչմանէ, եւ դասեցան իշարս հարկատու անձանց:

— Սիւնիոգոսն Սրբոյ Էջմիածնի ընդհանուր հրովարտակալ՝ որ յ17 Նոյեմբերի ընդ համարուս 3434, կալատուիրէ ի թիւս այլոց եւ Առաջնորդա-

կան Ատենիս, որ այսուհետեւ այն առաջարկութիւնն որ կլինի երէցփոխանաց իննամեայ հաւատարիմ եւ արդիւնաւոր ծառայութեան համար՝ որ Կայսերական վարձատրութիւն ընդունին, հասցընեն Սիւնիոգոսին մինչեւ իւրաքանչիւր տարւոյն Մայիսի մէկը, որպէս զի եւ նա միջոց ունենայ կազմել ընդհանուր ցուցակ եւ օրինաւոր առաջարկութիւն, եւ հասցընել Կովկասու Փոխարքային կառավարութեան հրամանատարին. ընդ նմին կալատուիրէ որ առաջարկուի նաեւ երէցփոխանաց պաշտաման ցուցակը՝ ըստ ձեւոյն որ հրատարակուած է օրինաց Գ հատորոյն երրորդ շարայարութեան 1147 յօդուածով:

ՔԱՂԱՅԻՆ ՅՈՐԱԳՐՈՒԹԵՆԷ 1858 ԱՄԻՆ.

— Յունուարի 4. Մոսքուայի Հայոց եկեղեցւոյ քահանայն Տէր Մովսէս Ալամխանեանց՝ իւր քսան տարուան ծառայութեանը համար ընդունեցաւ Աւագ քահանայ կոչուելու պատիւը Մատթէոս Սրբազան Արքեպիսկոպոսին առաջարկութեամբը եւ հաւանութեամբ Տեառն Տեղակալի Առաջնորդութեան Վիճակիս՝ այն միջոցին յորում առաջինը յանձնեց Նախիջեւանի եւ Պեսարապիոյ վիճակի կառավարութիւնը երկրորդին:

— Մարտի 3. Ըստ կարգադրութեան Տեառն Տեղակալի Առաջնորդութեան Վիճակիս, Արէլ վարդապետն Մխիթարեան կարգեցաւ անդամ Առաջնորդական Ատենիս, ըստ 981 յօդուածոյ Ա մասին ժԱ հատորոյ օրինաց:

— Մարտի 13. Թէոդոսիոյ Սուրբ Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյ քահանայ Տէր Դէորգն Թումանեանց որոշուեցաւ Ապիթօշնա (որ եւ Նողայսք) քաղաքին սուրբ Աստուածածին եկեղեցւոյն քահանայ, եւ նորա տեղը ժամանակաւորապէս Չալիքեան Վարդան Վարդապետը քահանայագործող ի թէոդոսիա:

— Մարտի 26. Եւպատորիոյ եկեղեցին որ յանուն սրբոյն Նիկողայոսի՝ վերջի պատերազմին

ժամանակը թշնամեաց զօրացը ձեռքէն մեծամեծ վնասներ եւ աւերմունք ունեցեր էր: Խրիմու բարեպաշտ ժողովուրդքը՝ ըստ առաջարկութեան վիճակաւոր Առաջնորդին 1147 թուական արժ. հաւաքեցին իրենց մէջ, եւ քաղաքին ժողովրդոց աշխատութեամբը ու մեծարոյ երէցփոխանին եւ հոգաբարձուն խնամօքն ու ջանիւքը, որ էին Յովսէփ եղիազարեան Մուրատեանց եւ Միքայէլ եղիազարեան Մուրատեանց, վերանորոգեցաւ եւ առաջին փառաւորութիւնը գտաւ:

— Ապրիլի 14. Ըստ հրովարտակի Սիւնհոդոսին սրբոյ էջմիածնի՝ որ ի 27 Սեպտեմբերի 1857 ամի, համարաւ 1874, նոր Կաթողիկոսի ընտրութեան համար՝ վիճակիս Առաջնորդութեան Տեղակալին հասցնեամբը եկեղեցական պատգամաւոր ընտրուեցաւ Նախիջեւանի եւ Պեսարապիոյ վիճակի կողմէն Դերապատիւ Յովնանէս վարդապետն

Բեկնազարեանց, որ եւ ուղեւորեցաւ իսուրբ էջմիածին ընդ Յարութիւն Աղայի Մինասեան Աւագեանց ինախիջեւանէ՝ որ էր աշխարհականաց կողմանէ ընտրուած պատգամաւոր:

— Մայիսի 15. Ըստ խնդրոյ Սրապար քաղաքի ժողովրդոց՝ հաստատուեցաւ իրենց հասարակութենէն ընտրուած Պարոն Յովսէփն Բարսեղեան Տապախեանց երէցփոխեան նոյն քաղաքի սուրբ Աստուածածնայ եկեղեցւոյն. ընդ նմին եւ օգնական նորա Պարոն Յակոբ Մանուկեան Մաթտեսեանց:

— Յունիսի 2. Խարասուպազարի բնակիչ Գրիգոր Աղայն Զիւմպիւեան՝ որոշուեցաւ հաւանութեամբ ժողովրդոց քաղաքին երէցփոխան վանից Փրկչին, որ մերձ է քաղաքին:

(Մնացորդն յառաջիկայոյ):

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ

Յ Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի Ո Ջ Թ Է Ո Դ Ո Ս Ի Ո Յ

Ի ՔՍԱՆԵՐՈՐԴԻ ԱՌՈՒՐ ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ ՏԱՐԻՈՅՍ

Քրիստոսասէր ժողովուրդ,

Հայաստանեայցս սուրբ եկեղեցին իւր գեղեցիկ կարգադրութեանցը մէջ այնպիսի տօներ ու պահքեր ալ ունի որ ուրիշներէն աւելի սեպհական են իրեն, ուստի եւ ազգասէր Հայուն աւելի եւս սիրելի:

Ազգային պահոց մէկն է ահա ԱՌԱՋԱՌՈՐԱՅ պահքը, որ վաղուքէ կսկսի եւ Հինգ օր կտեւէ. եւ թէպէտ ամենայն ճշմարիտ Հայ սիրով կրննէ այս պահքը՝ եթէ մեծ արգելք մը չունենայ, բայց ամսօս որ սակաւ են նոքա որ գիտնան թէ երբ դրուած է այս պահքը, ինչ բանի համար դրուած է, եւ ինչու կըսուի Առաջաւորք, եւ հասարակօրէն Սուրբ Սարգսի սրահի:

Երբոր սուրբ Հայրն մեր Գրիգոր Լուսաւորիչ տաճարահինգ տարի Խոր վերապին մէջ կենալէն ետեւ՝ արեգական պէս ելաւ անկից

որ Աստուծոյ ողորմութեան եւ քրիստոնէական սուրբ հաւատոյ լոյսը սփռէ Հայաստանի վրայ, հարուածեալ Տրդատ Թագաւորը եւ նորա հետ պատժուած բոլոր նախարարներն ու իշխանները՝ անթիւ բազմութեամբ ժողովրդոց՝ առջեւն ելան, ոտքն ընկան, մեղայ կոչէին եւ թողութիւն կխնդրէին, սուրբ Լուսաւորիչը յորդորեց զանոնք որ առ Աստուած պաղատին, եւ Աստուծոյ գթութեանը հանդիպելու համար՝ ծոմապահութեամբ ու ազօթքով անցընեն Հինգ օր, եւ որովհետեւ այն առաջին ծոմը կամ պահքն էր որ գրաւ մեր ազգին սուրբ Հայրն մեր, անոր համար ըսուեցաւ առաջաւորք:

Յետոյ մեր եկեղեցւոյ սուրբ Հայրապետները սահմանեցին որ այս պահքը նինուէացւոց ասաշխարութեան յիշատակովը դրուած պահքին հետ իմիասին պահուի. ուստի